

ШЫН

СОВЕТ ЭВЛЕЛИНИНҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИНҢ, АКЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИНҢ ОРГАНЫ

1957
МАЙ
15
СРЕДА
№ 96 (3808)
Өртөө 20 коп.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели ССРЭ-нин улус ажил-
агыйын хөгжүдеринин (1957 чылдагы) күрүнө чээшкенин 12 мил-
лиард рубль түнүг кылдыр 5 чыл хуусаалыг үндүрер деп
доктааткан.

Совет кижилер бо чээшкенин бижидишкенин чан-
гыс кижиге дег сырый каттыжышкынын чаа күчүлүг көдүр-
лүүшкүнү-биле киржирлер.

Тайбыңның болгаш тургузуушкунуң күрүнө чээшкени

СЭП-ниң XX съездинин төгүтү
шкитирлерин амдыралга боттаңды-
ры-биле Коммунист партияны болгаш
Совет чазактың чорутуу турар хөгжү-
деринге сорук кирген совет кижилер соци-
алист Төрөн чуртунуң улам кыйгыт че-
чкелешкенин дээш мотат чокка ажал-
дап, коммунизм тургузуушкунуң чаа-
чаа чедикширинин чедип ап турар.

Ажыл-агый, културга тургузууш-
куну хөгжүдеринге болгаш чуртунуң өскө-
дээ соругдарына күрүнениң өтүп ту-
рар чарыкталарын социалист бидүр-
гелерин болгаш организациаларынын
чымыл мөңдөөн хөргөдөргөниң күсө-
биле дутуап турар. Күрүнө болгаш коопе-
ратив бидүрүлгелеринин кииришкен
ССРЭ-нин Күрүнө бидүрүлгелеринин ор-
ганызы 85 чымыл хуузу болуп турар.

Оон-биле калы чонунуң киирип турар
хөгжүлгелери, илалыг күрүнө чээшкени-
леринин киирип турар ажаа хөгжүгү
социалист тургузуушкунуңа чутула ролу-
ду ойлап келген.

Совет күрүнө ажылчын ангынын бол-
гаш ажылчын тарыхчыларын сак-хөө
таалам-биле деткичезин албай барып
шылдаас турган. «Нийтигел тургузуу
бүтүрүп чүткө чогуур ангынын сак-хөө
дузалыктың деткичезин-биле тийиш
келер»-ден В. И. Ленин айткан.

Бистин чуртунуң ажылчыннары, тарых-
чылары болгаш интеллигенция бот-
тарынын ажылдап тынкан хөгжүлгелерин
чамдымын күрүнениң чээшкенин кылдыр
патриоттук медал-биле берип келген. Бол-
гаш оон-биле социалист уруг чазактың
галарга боттарынын уруг салымшынын
кирип келген. Чүткө дилер сөзүлгө
чыгараа билин совет кижилер боттары-
нын күрүнениң 260 миллиард рубльди
чээшкенин берген. Оон иштинде Совет
Тываның ажылчы чоннарынын салым-
шыны 140 миллион рубль болуп турар.

Ботунуң күрүнениң чонунуң чедир-
ген хөгжүлгелерин хей-хөй фабрика, за-
водтар, электр станциялары, школар,
инженер, чуртталга башкылары ту-
тунган деп чүрени совет кижилер көрү-
дө, билин-дээ турарлар.

Ычанган бистин чуртунуң ажылчын-
нары, колхозчу тарыхчылары болгаш
интеллигенция чээшкенин уруг сорук
каришкенин-биле бижидип, ажаа бижиде-
рин боттарынын патриоттук хуураагы
кылдыр медал берип турарлар.

Совет кижилер боттарынын күш-ажыл-
чы шыгавыларын чамдыкта боттары-
нын хөгжүлгелерин кызыгаларга тургаш
биз күрүнө чээшкенин кылдыр берип кел-
ген деп күрүнө чээшкенин дугайында
СЭП-ниң Төп Комитетинин болгаш
ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин 1957
чылдың апрель 19-та доктаалында чут-
тап турар. Олар ош арым чүрөкчел ме-
дереп билген, ыңзаар берип турган. Чү-
ге дээ оларын боттарына болгаш уру-
ларынга чаагай амдыралды, долу азе-
кежин берип, хөгжүлгө чүдүлгелерин эл-
бешкенин хандырар чаа интеллиген-
тууларынга ол чээшкенин илг болуп ту-
рар. Чүткө дээ, оларын күрүнө чээш-
кенин кылдыр кииришкен көпөөк бүрүт-
кэ социалист күрүнө уаустун эрге-ажыл-
тарынга болгаш коммунизм тургузууш-
кунуң хөгжүгө ажаллап турар.

Ыңзаа-дээ чээшкенин мөңгөдө ту-
руп шыдаас деп ол-дээ доктаалда чут-
тап турар. Бир эвес чээшкенин уруг
хөгжүлгө, чээшкенин 1956 чылда ышкан
үндүрерин уругулар болза, ол дөргө
чонга аар үгүгө болу боор. Бир эвес
чээшкенин эвезин түгө үндүрер болза,
мурнуңа үндүрер чээшкенин ойна-
шкынын төлөрүнө болгаш өртөөн
дээр чандырына барып-ла кирер
апар.

Районда мурнап дооскан

«Торгалыг» калың ажыл-агый артың
чакыс хову ажылчыга мурнуку кайы-дээ
чыгараа белекелдиг ужурашкан. Орга-
низаттыг удурулганын болгаш кызымак
үш-ажылдыг үнүлгөдө ол калың та-
раа култураларын чамдыктың өтүр
районун өскө колхозтарында мурнап,
майын 5-те чедикширин дооскан.

Уресиниң ачымчалыг артылап, хөр-
үнүң ажи ахылап белекелер хөгжүлгө
чөгүр өйдө органикастыг чорутулган.
Чалааның машина-трактор станция-
нын чорудуп берген бригадалык ме-
ханизаторлардан эш Белек-оол «Тор-
галыг» колхозта ажылдап турар. Оон те-
хника калымын, башкарылган мерге-
жилдин колхозчулар мурнап турар. Шык
башырып кииртөөр база чамыла-дээ
үндүрер эш Белек-оол үндүр ажал нор-
мын 125 хуула ажыр күөсөтүп турар.

Тараа култураларын ол колхоз 225
гектарда чамык, маламла кымылгы
планин 10, а арбайм 65 гектарын
ажыр тараа. Белек-оол алган чери а-
жаа хөй.

Тракторларның үрелишкенин чидирер

Сүт-Хал районун Сталин аттыг калың
ажыл-агый артында МТС-тен ажаллап
турар тракторлар тургузуу үрелишкенин
таварып турар.

Бо чорук хөй улаа болуп келген. Чи-
жээ, № 28 «ДТ-54» деп трактор уле-
геш 14 хонук база № 19 «ХТЗ-НАТИ»
деп трактор 20 хонук иштинге шууг
ажылдаган. Трактористер Романов,
Чиртаан тракторларын септеп күш чет-

Күрүнениң өскө өскөн түдүм-на чээш-
кенин талашы-биле чонга биджеткен
тегелге база көвүдөр. Дайын оюлугте
чыгараа, тодоргалдарга 1946—1956
чылдарда күрүнө чээшкенин ойна-
шкынын талашы-биле 74,3 миллиард
рубль болган. Оон иштинде 13,9 мил-
лиард рубльди өртөөн чымын төлөөн.

Социалист ажыл-агыйын ортула-
нын үгүлгө чокка өтүп, ойнашкы-
нарга төлөгө болгаш облигациялар өр-
төөн өтүп боор көвүдөр чорук күр-
үнө чээшкенин угуу ажал-агыйынга
некеде орулга болуп ужурулган.
СЭП-ниң Төп Комитетин болгаш ССРЭ-
нин Министрлер Чөвүлели 1958 чылдың эге-
лөөн, чээшкени үндүрерин сөздөр бол-
гаш мурнуңа үндүрер чээшкенин ойна-
шкынын тиражтар чорударын
сөздөдүп, ол чээшкенин облигаци-
яларын өртөөн дээр өтүлгө 20 чыл-
да соңгаралар деп доктааткан.

Оон-биле калы ол доктаалда бо чымыл
күрүнө чээшкенин планын тургаш 26,6
миллиард рубльге эвес, а 12 миллиард
рубль түнүг кылдыр үндүрерин айт-
кан. Партиянын болгаш чазактың ол док-
таалы совет угуу ижи-биле деткип,
уугу хамышкыны биле түлөө алган.

ССРЭ-нин угуу ажал-агыйын хөгжү-
деринин (1957 чылдагы) күрүнө чээш-
кенин үндүрер дугайында ССРЭ-нин Ми-
нистрлер Чөвүлелин ботунуң сокула
парлатынын үндүргөн доктаалы болгаш
ол чээшкенин тарыхчыларын дугайында
салып болза, партиянын болгаш
чазактың бо чымыл апрель 19-тагы док-
таалына үндүлгөтүлгөн. Чээшкенин 12
миллиард рубль түгө беш чыл хуусаалыг
үндүрер.

Бо чымыл үндүрүп турар чээшкенин
бир ойнагай чүтү болза бижидишкенин
ийи негелерин ажал төлөрүнүн
хөгжүлгө ажалы болгаш 500 рубль-
ден эвезин ажал төлөрүнүн орту-
луга бижидишкенин чорутуу болуп
турар.

Бо үндүрер чаа чээшкенин база-ла му-
нуку чээшкенин минал социалист
үндүрүп болган калы ажал-агыйын
хөгжүлгө, чонунуң материал-култур-
луг денилди үндүрерин, илалыг чур-
тулга бижидишкенин тургузуушкуну күш-
тедирерин кирер деп чүтө бидирген.
Ычанган ажылчы чонлар күрүнениң
чаа чээшкенин белек көдүрүшкүнү
биле бижидип келген. Бистин облас-
тың ажылчы чоннары бүтү совет угуу-биле
калы чаа чээшкенин уугу сорук кариш-
кенин билген. оон-биле бүтү угуу
хөгжүлгө боттарынын салымшынын ки-
рип турар.

Күрүнениң чаа чээшкенин бижиди-
шкенин чедикширин чорудары—ту-
рулганын чутула ажал-хөгжө болуп. Чаа
чээшкенин соругдарынын болгаш ош
таралып чуртуу дугайында чонунуң
ортулуга тайылгыр массалыг ажылды
салыптары—партия, совет, профдел
болгаш комсомол организациаларын
чутула хуураагы болуп. Чаа чээшкенин
үндүрерин-биле хамдыгып Коммунист
партиянын болгаш Совет чазактың өсө-
гү үндүгү чутула хөгжүлгө, илалыг
ССРЭ-нин Дээди Советинин чедик сөс-
сийын шиктирлерин чонга тайыл-
гыраап таанытылары өргөжө чутула.

Тайбыңның болгаш тургузуушкунуң
күрүнө чээшкенин болуп ССРЭ-нин угуу
ажыл-агыйын хөгжүлгө (1957
чылдагы) күрүнө чээшкенин тарых-
чы Коммунист партияны доктадыр
совет уаустун сырый каттыжышкынын
болгаш коммунист тургузуушкунуң чаа-
чаа чедикширин дээш күжүлгөшкенин
ажылдарына оон белегинин чаа
көргүзүп турар.

Тайбыңның болгаш тургузуушкунуң
күрүнө чээшкенин болуп ССРЭ-нин угуу
ажыл-агыйын хөгжүлгө (1957
чылдагы) күрүнө чээшкенин тарых-
чы Коммунист партияны доктадыр
совет уаустун сырый каттыжышкынын
болгаш коммунист тургузуушкунуң чаа-
чаа чедикширин дээш күжүлгөшкенин
ажылдарына оон белегинин чаа
көргүзүп турар.

Тарактарын үндүрер чедиксезек-
терин септөөр, база трактор бригадалы-
нын планын ойнашкынын күтүдөр дугайында
чөгүр кичөөгөй салып МТС-тиң
дирекциядан негетин турар.

Тарактарын үндүрер чедиксезек-
терин септөөр, база трактор бригадалы-
нын планын ойнашкынын күтүдөр дугайында
чөгүр кичөөгөй салып МТС-тиң
дирекциядан негетин турар.

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ЧЕДИГИ СЕССИЯЗЫ Үлетпүрү болгаш түдүгү эргелеп башкарар чорукту организаастарын улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында

Х О О И Л У

Үлетпүрү болгаш түдүгү эргелеп башкарар чорукту организаастарын улам
ыңай сайзырангайжыдар дугайында ССРЭ-нин Дээди Советинин чедиги сессиязы
болгаш ССР Эвелелинин Министрлер Чөвүлелин аңирген айттары коммунист
тургузуушкунуң соругдарын чедикширин шиктирлерин хөгжүлгө чутула
ажыр-дузалыг дөргө Совет Социалист Республикаларын Эвелелинин Дээди Со-
вети доктаган тур.

ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиязынын мурнуңа ол айттыгын бүтү уаустун
чутулаап көргөн база ош сессиянын ботунуң чутулаап көргөн СЭП Төп
Комитетинин болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин хөгжүлгө Совет Эвеле-
линин бүтү уаустарын бир эгескилдиг дегин ботунуң чутулаап уткаанын
көргөскөн. Ол хөгжүлгө болза ажал уе-чада ССРЭ-нин угуу ажал-агыйын хөгжү-
дерин соругдарына, чуртунуң экономика күчү-шылдыг улам ыңай бижиди-
шкенин болгаш совет уаустун чаагай байдалын чайгыш чок көдүрерин эрге-
жиктарына бүрүтү-биле дүгүр турар.

Бүтү совет экономиканың үндүлгөшкенин үндүлгө болуп аар индустрия
кадыр хөгжүлгө дегин чыгыш шүтүмү амдыралга чайгыш чок
шыл чуртталыгын түнелдиг бистин чуртуушкуну экономика болгаш културга
таалам-биле чөтүс чылдарыга хөгжүлгөшкенин Совет Эвелелинин уаустары Ком-
мунист партиянын уаустарына-биле Совет эрге-чатырганы чылдарынын дүгү-
тулга келээ мөңгөдө уулааа, күчүлүг социалист индустрия, механизация-
ган уугу калы ажал-агыйын тургускан, артың болгаш техниканын чедикширин
келген, ССРЭ-нин бүтү напсарларын болгаш ажал уаустарын экономика
болгаш културалыг кайгышкы уугу калыңа чуртуушкунуң чедип алган. Совет Эвеле-
линин экономика хөгжүлгө таалам-биле хөй-хөй калыңа чуртуушкуну ажал өртөөн
болгаш үлетпүр бидүрүлгелерин дегин чазактың чээшкенин дегин чөтө
үгөн. Революция мурнуңа үнелген дөргө үлетпүр продукциянын хөгжүлгө
1957 чылга чедир 30 ажал катан, а машина түдүгү болгаш металл ажалдан
кымырын таалам—180 катан эсен, электроэнергия бүдүрер барыч түс
катан эсен. Аар индустриянын дүгөн хөгжүлгөшкенин ажалында угуу ажал-агый-
нын хөй-хөй ажалары ажал үнелгө техника-биле ченетелген, ол чорук ма-
лоон-малоон совет кижилерин күш-ажылды кайгышкы уугу хөгжүлгө чиге-
лди болган оон бүдүрүшкүнү бидирер турар. Социалист калы ажал-агыйын
хөгжүлгө таалам-биле өсөтү чылдарын дүгүтүлгө уугу чедикширин чедип ал-
дыган — кур болгаш куруушкан черлерин ийишкөдөп аң турган тарыхта шадерин
ыңаа калыпкан, тарактын болгаш калы ажал-агыйын өскө-дээ култураларын
чамдыкты дүгө көвүдөр, мал ажылдын продукцияларын бүдүрер эсен. Угуу
ажыл-агыйын хөгжүлгө дегин чедикширин үндүлгөшкени бистин чуртуушкуну
ажылчы чоннарын амдыралыг дегин чайгыш чок бидир турар.

Бистин чуртуушкуну социалист экономиканын хөгжүлгөшкенин тааламга
ыңааган чедикширин болза, Коммунист партиянын болгаш Совет чазак-
тың чоруду турар политикамын шыныктыг өтө бүдүрүлгө бидиреалы,
ажыл-агыйын социалист башкарып чорударынын — бүтү угуу ажал-агыйын
күрүнениң чангыс аай планын ботунуң чорударынын болгаш массалыг чот-
талыг индустриализация өң уугу хөгжүлгө, бүдүрүлгө эргелеп башкарылган олар-
нын калыа-биле киириштерин турган, ажал-агый тургузуушкунуң түнүлгө уугу-
турунуң дегин чедикширин амдыралыг уугу күштүгүн хөгжүлгө болуп
турар.

Угуу ажал-агыйын шапкын өстүргөн-биле калы, күчүлүг социалист ин-
дустрия тургусканын база өскөдөшкөн болгаш автоном республикаларда,
крайлар болгаш хөй-хөй областтарда үлетпүр түдүгүн турун көрбөшкө-биле кал-
барганы, белек мергежилдиг тускай артектелерин болгаш артектелерин хөй
саным калыдарын чөтө бери удурулганын бүдүрүлгө — бүдүрүлгө
болгаш туугаарже чокшудалыр, ош улам на тодорай болгаш оперативтиг калы-
рылгө, үлетпүр болгаш түдүгү эргелеп башкарылган органикастыг хөгжүл-
гө улам ыңай сайзырангайжыдарын эргөжө чутулаап дугайында айт-
тыг улам на чутулаап тургузуп турар.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде

ССРЭ-нин улус ажал-агыйын хөгжүдеринин (1957 чылдагы) Күрүнө чээшкенин үндүрер дугайында

ССР Эвелелинин Министрлер Чөвүлелинин доктаатканы болза:

1. ССРЭ-нин улус ажал-агыйын хөгжүдеринин (1957 чылдагы) Кү-
рүнө чээшкенин 12 миллиард рубль түнүг кылдыр 5 чыл хуусаалыг
үндүрер.

2. Чээшкенин облигацияларын болгаш оон удурулганын күрүнениң
болгаш чер-черин үндүрүлгелеринде база чылдаларында хостаар.
3. ССРЭ-нин улус ажал-агыйын хөгжүдеринин (1957 чылдагы) Кү-
рүнө чээшкенин үндүрер дугайында ССРЭ-нин Сан министрствозунуң
кирип келген саавырын бадылаар.

ССРЭ-нин улус ажал-агыйын хөгжүдеринин (1957 чылдагы) Күрүнө чээшкенин үндүреринин СААВЫРЫ

1. ССРЭ-нин улус ажал-агыйын хөг-
жүлгөшкенин (1957 чылдагы) Күрүнө
чээшкенин 1957 чылдың ноябрь 1-ден
1962 чылдың ноябрь 1-ге чедир хууса-
алыг үндүрер.
2. Чээшкенин чүткө чонунуң ортулуга
сайгарып-биле үндүрер. Чээшкенин та-
ралынын чуртуну ССРЭ-нин Сан Ми-
нистерствозу доктаат.
3. Чээшкенин разряд бүрүзүндө 100 мил-
лион рубльди разрядтарга хуураагы.
Разряд бүрүтү 200000 сериялардан тур-
густуур. Разряд бүрүзүн сериялар
№ 220001-ден № 240000 чедир номер-
лерин болуп.
4. Чээшкенин облигацияларын 500,
200, 100, 50, 25 болгаш 10 рубль үе-
лиг кылдыр үндүрүп турар.
500 болгаш 200 рубль үелиг кылдыр
үгөн облигациялар чалгыс сериянын чүс
рубльди беш азы ийи облигацияларын-
да беш азы ийи хуураагы кылдыр түр-
густуур база облигациялар дегин чөтө
үгөн дугар бүрүзүгө чангыс угуу тавар-
жыр беш ийкек азы ийи облигациялар-
ын алып эргени боор.
50, 25 болгаш 10 рубль үелиг обли-
гациялар болза, чүс рубль үелиг обли-
гацияларын кескери болуп болгаш чүс
рубль үелиг облигацияларга таварышкан

облигациянын кескери чарганын
уугу (1/2, 1/4, 1/10) алып эргени боор.
5. Чээшкенин облигацияларын тал-
ламын бүтү орулгалар облигациялар
хөгжүлгө биле төлөтүр. Облигациялар
нын ийи түрү чээшкенин беш чыл
хуусаалыг дүгүтүлгө орулгалар-
чыла 2 хуу кылдыр доктаатылган.
Чээшкенин беш чыл хуусаалыг
дүгүтүлгө бүтү облигацияларын 6 хуу-
ту ойнаар, ыңзаарга облигацияларын
оон артык 94 хуу оларын чөгүр
үндүрүп ботунуң төлөтүр. Ойнаа алган
облигация төлөтүр болгаш оон ийи
тиражтардан калыгыр.
Облигацияларын чөгүр үндүр (чүс

Чүс рубльди облигаци- яларын чөгүр үнел- гө калы таваржыр облигацияларын хөгжүлгө	Таваржыр облигацияларын саны	
	бир тиража	бүтү 5 тиражтарга
5000 рубль	4	10
1000 рубль	2	100
500 рубль	20	1500
200 рубль	11678	58390
Ойнаашкынын ийи саны	12000	60000
Ойнаашкынын ийи түнү (рубль-биле)	2515600	12578000

8. Ойнаваа облигациялар 1959 чыл-
дан эгелеш, чээшкенин түнүлгө чө-
дүр 4 чылдыг дүгүтүлгө оларын чө-
дүр мурнап ботунуң төлөтүр (санын а-
зынар). Чээшкенин 100 миллион рубль
бүдүрүлгө чыл бүрүлгө 23 500 000
рубльди облигациялар санын алынар.
Төлөтүр (санын азынар) туур обли-
гацияларын серияларын дугары-
рын төлөтүрүнүн тиражтары-биле то-
доргалыктар: Төлөтүрүнүн тираж-
тары чорударынын хуусаалыг ССРЭ-
нин Сан министрствозу доктаат.

1959—1961 чылдарда төлөтүрүнүн
ийи-ийи тиражтар, а 1962 чылда төлө-
түрүнүн бир тираж чорудар. Төлө-
түрүнүн тиражтарына үнелгө обли-
гацияларын 1962 чылдың ноябрь 1-ден
эгелеш санын алып.

9. Ойнаашкынын таварышкан обли-
гацияларын, база ол ышкан чөгүр үе-
лиг ботунуң санын азышкынын кирер обли-
гацияларын 1963 чылдың ноябрь 1-ге
чедир төлөтүр алыр-биле киирип ө-
лүр; ол хуусаа эрген соода төлөшкө-
гө кирбөө облигациялар боттарынын
күштүгүн оскунар болгаш төлөшкө-
гө кирбөө.

ССРЭ-нин Сан Министри А. ЗВЕРЕВ.

Тайбыңның болгаш улустар аразының айыыл чок чорунун чепсээ

(Варшава керээзинин ийи чыл болганынга)

1955 чылдың май 14-те Варшава Европаның сес күрүлери — Албания, Болгария, Венгрия, Герман Демократия Республикасы, Польша, Румыния, Совет Эвдзели болган Чехословакия — найыра, кады ажалдажылга болган кайы-кайызын дуулажыр дугайында боттарының аразында керөө чарган. Керөөни чарган күрүлелерин тускайлап тургустуу чепсестик күштерин Каттышкан боттарында тургузар дугайында шийтирип олар оң-биле кады хулаа алган.

Варшава чөлүдө хулаанын хайтааракчы болуп киришкен Кытай Улус Республиканың төлөкчелери чардыган керөөгө Кытайдын чазы болган улауу догуу-биле сепкил салгыш каттыштырып турар болган ону деткен турар дугайын мелезген.

Варшава керөөнине ат салганын бээр ийи-ле чыл эрткен. Мычала-даа мындагы хулаа бери бүтү-ниги тайбыңның болгаш улустарың айыыл чок чорунун эрге-ажыктары дөш социалисттик лагеринин чурттарың кады кылган ол башкы кайы кире өткүт болган ырак көрүшкүңүз болганын бээр-редик-биле бадыткаан.

Варшава керөөн дөргө эргежон апарганын алыгын кемчег дөргө билдирген болгаш. Согу-атлантанын агрессия бөлүгү Варшаваны Германиянын кирил, моонда чок режигеризацияга өртүтү алаа ажалып берип турар парик тургузулган боттарында хулаа кылдыр Варшава керөөн чардыган. Чаа дайының айымы күштерин, тайбыңга ынакшыдыг күрүлелерин национал талаш-биле айыыл чок чоруга дөш айыыл тургустунан ол үлө, ССРЭ болган улус демократиянын чурттары боттарынын айыыл чок чорун ханым-рар талаш-биле, боттарың камгала-арганын быжыгалаар талаш-биле шынтыг кемчелерин алыр ужуруг болган. Варшава керөөн боттар Европаның социалисттик лагеринин сес чурттары политика болган шериг талаш-биле чугула хулааларын боттарында алган.

Болууну болуп агрессиядан боттарының улустарының тайбың куш-ажымын камгалаар, боттарың кызыгаарларын болган депселектерин чөшкө дөш болбоо чорун магалып камгалаар төлө, боттарың камгалаар арганын быжыгалаарың эргежон чугула дугурушкан кемчелерин алыр олар хулаа-тенер. Керөөн киришкени күрүлелерин бирөөнине азы жалыма чепсестик айыылды кыжымын тыштык белгеле, кады камгалаар хандыраарын, тайбың-ны болган айыыл чок чорукту деткири-яны эрге-ажыктары дөш оларын кайы-кайымың-даа саналы-биле керөөн кыжы-турар чурттар боттарың аразында ка-ла-даа сонгаралдыкшык чөшкө кон-сулгастаарын Варшава керөөнине ке-дүч турар. Европада керөөн киришкени күрүлелерин бирөөнине азы жалыма чөшкө чөшкө күүсүн келген.

Социалисттик чурттарың, ол мыкш тайбыңны бүтү күштерин-биле деткир турар тайбыңга ынакшыдыг өскө-даа күрүлелерин күженишкенин ачымдык Египетке улау ангил-француз-араалы агрессия сосотыган. Венгрия болган бүтү дөшгө реакциянын организас-таан контрреволюст үймөкчөн венг-урус Совет Эвдзелин илешкейлиг ду-лаамчы-биле, социализм лагеринин бүтү чурттарың деткир-биле улау-лаш, Европаның төлөкчө фашизмдин болган дайынын айыылдыг одаа тур-густунар чорукту болдурбай барган.

Варшава керөөн киришкени Европада коллективтик айыыл чок чорук-ту тургузуу дөш демиселен сосотпаа. НАТО-нун болган Варшава керөөн организациянын харутда дүжүр болган коллективтик айыыл чок чорукту ийи-и-верна керөөн чарар деп саналы Совет Эвдзели Варшава керөөнине ат салган өскө чурттарың деткир-биле кыжы-турар. Ол кемчег барын талаш күрүлелер хулаа керөөн барымда-лаш, Совет Эвдзели Европада айыыл чок чорукту системаны тургузарынче чамдык шилчилген кемчелерин чорудары, мылгыны бир талашында, Согу-атлантиска бөлүгүн киришкени күрүлелерин болган өскө талашында, Варшава керөөн киришкени күрүлелерин аразында бот-боттарың хулаашпаа дугайында керөө чарары саналган. Мы-чала-даа ол саналы барын талаш күрүлелер хулаашпаа барган.

Бүтү бергелер тура-даа Варшава керөөн киришкени күрүлелер соци-ализм өскө-даа чурттарың-биле кады тайбың болган улустарың найыра-лыг кады ажалдажылга дөш күжениш-кенин болган чайгылың чөшкө демисел-турар.

Согуу айларың болуушкунары, ылажык Венгрия болган контрреволю-ст үймөкчө болган социалисттик чурттарың чангыс айы болган акы-душа найы-ра-лы пролетаржи интернационализмдин ленинчи принциптеринге үнөшлөш бүтү кемчелер-биле быжыгалаарын эр-гежон чугулазын чаа күш-биле бады-ткаан. Социализм лагеринин чурттарың бузулбаа чангыс айы, бүтү талаш-биле (оң иштинде шериг талаш-биле) кайы-кайымын дуулажыр болган, оларын социалисттик чаалан алымынны, оларын хулаашпаа болган национал-лакаарышпаа чорунун эң ишгедик ма-галымы болуп.

АКШ-тын болган барын талаш өскө-даа күрүлелерин империалисттик бөлү-ктер чепселекшикенин эңдир бөтүр болган чаа дайыга белеткен чорун тургузууш турар. Барын Германияны катан чепселекчө сөмүгү үлө дык ала-мын, оң катан төртүнү турар чепсестик күштер атомуг чепсестик-биле чепсестик, боттарың шеригтерин болган шериг боттарың социалисттик күрүлелерин кызыгаарларын чоругула тургузуу турар киришкенин агрессия Согу-атлантиска бөлүгүн ажал-чорудулаа ажалда-биле илешкейлиг турар. Барын талаш күрүлелерин тайбыңга айыылдыг политика чугула Европада энес, харын база, өскө-даа сонгаралды байламы чиле-лендир турар. Мындай байла болуп турда, агрессорларын кыжы-даа чиме-нишкенин хары бөргөңгө социалист-тик лагеринин чурттарың күштерин каттыштырган Варшава керөөн уламын чугула улау-дулаа болуп турар.

Совет Эвдзелин болган улус демок-ратиянын чурттарың чактарың аразында сөмүгү алы айларда Москвага уда-дараа болуп келген ийи талаш чугулажымынны чиме-ленди Варшава керөөн санын чок чорун, оң киришкенин тайбың болган улустарың айыыл чок чорун деткири-яны эрге-ажыктары дөш боттарың ала-ган хулааларын шынтык кады кат-талды.

Варшава керөөн боттар совет шериг-кезектери Венгрияда болган Румынияда, а Польшада тургузулган болган Варша-ва керөөн боттар Польшада турар ту-румы билдирген.

Тайбың болган социализмдин дай-ымын ол фактымы совет шериглер тур-чурттары националисттик хөмөр өс-күдүрине ажалда турар. Мындай Вен-грияны биче-буржуазия националисти-к бөлүктөр болган чөшкө хулаа ка-ган идегеттерин Совет Эвдзелин улау хулааларын олар бар-даа шаа-биле ораал-канын. Мычала-даа империалисттер че-же-даа ораалды, ол айтырымы болган оларын бек өңүч чөшкө шүүт буураалыкка таарышкан.

Совет Эвдзелин болган өскө-даа соци-алисттик күрүлелерин аразында найы-рады болган кады ажалдажылга хө-жүдүрүн база улаа ийи быжыгалаарын үндөшкенин дугайында 1956 чылдын декабрында сураалыг деклар-ацияда Варшава керөөн киришкени эсе күрүлелер-биле кады оларын деиске-биле турар совет шериглерин дугайында айтырымы чугулажымын бөлөн Совет чазы хөдөмдөгөн. ССРЭ-нин Польшанын, Румыниянын болган Вен-гриянын чазы төлөкчелер аразында Москвага болгудан ийи талаш чугула-жымынны ол айтыры чугулажымын, мычалаа дөшгө амы байла-ды барымдааш. Польшада, Румынияда болган Венгрияда совет шериглерин тур-туру турар ол чурттарың боттарың болган бүтү социалисттик лагеринин ай-ыыл чок чорун хандыраарың эргежон чугула деп санам.

Польшаны болган Румыниянын деис-ке-биле турар совет шериглерин алаа турар үлөңдө эрге кемчелерин тодарай-лаш турар дугурушканы Совет Эвдзели-нин, Польшаны болган Румыниянын аразында чөшкө чыккан. Ийи дугу-рушканы ССРЭ-нин болган Венгрия-нын аразында кылар дугайы совет-венг чугулажымынны үлөңдө тургузуш. Мычтан Варшава керөөн киришкени чурттарың чепсестик күштерин каа тургузарын дугайында айтырымы империалисттер боттары-ның реакциялыг ораалдарында ажал-даш дөш ораалдыкшымын шүүт буу-раалыкка таарышкан. Ол айтырыг пролетаржи интернационализмдин ленин-чи принциптеринге үнөшлөш, социалист-тик лагеринин бүтү чурттарың улустары-ның эрге-ажыктарыңа хулаашпаа ший-тирелген.

Варшава керөөн организацияны мыда кириш турар күрүне бүтүлүп хулаашпаа, национал лакаарышпаа чө-руун болган айыыл чок чорун быжы-гыла магалып, социалисттик чурттарың улустарың улау политика болган со-циал-экономика чазан алымынны илешкейли-биле камгала турар деп чөшкө ол организационн турар келген ийи чылы бүтүрелди-биле көргүзүп тур-ар.

Ф. ИВАНОВ.

Улут Октябрьның 40 чыл оюнга

Чон-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» көлөкчүлү ажал-ишчилери «Ок-тябрьның социалисттик Улут революци-янын 40 чыл оюнга белеткен дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын улау сепкил ханышкы-биле хулаа алган. «Искра» көлөкчүлү ажал-ишчилерин со-циалисттик чарыкка кыйгырган.

Тулут талаш-биле 160 олуттук клуб, электростанция, 46 чуртталга бажына-ры, 100 баш инес кирер бир, 2500 баш шөк мага калалар туларып ту-дугулар хулаа алган.

Тулутжар 20 чуртталга бажына-рын докшаш ажалдаа киригелер. Прицептик 2 машинамы тулут брига-зында быжыгалаа. Тайгалан тулут ы-жы сөөртүп турар чалаачылар Азия-өл болган Өк-Белек олар хун нормалын 150 хуу күүсүн туралар. Комсомолчу чүдүрүчүлөр Байыр, Бак-өл, Болан болган өскө-даа боттарың хун нор-малын 150—200 хуу чөдүр күүсүн туралар.

М. ОТУК-ОЛ.

Яслилик болган

Чаа-Хад районун Сталин аттыг көл-көтүн төлөкчүлү улау ажалың чөшкө чаа ажалган. Ийи 25-тен 30-ге чөдүр бичи чаа улаулар хун-бүрү каа турар. Яслие улауларга таарымчалыг бичи орунар болган ойнаарактар бар.

Яслиин ажалдажылга Мычыннаа, Стүр олар бичи улаулар хайтаар-арыга улау кичегейлиг салып туралар. Олар улауларга чөдүр шыгыла кем-чегин, алааралды, ойнады, болунар арга-дал-биле ажаап карап турар. Ясли-моон сонгар оон-даа экижир.

Х. СЕРПИП.

Чөптүг негелде

Сүт-Хад районун Киров аттыг көл-кө-түн сууру чыл келген тулум-на өлүп, чуртталга бажынаарың саны немеш-турар. Ийи болган-даа суур сүт-биле хандырышкан.

Суурда чүлө 3 кудук бар. Ол куу-тарын арылган аштаады келген-биле сөмүгү үлө ажалдаан үлү турар апа-ган. Суурун чуртталгалары 3—5 кило-метр Ак-Хемден азы Хемчегтен барып сулап ап туралар. Оон ангыда суурда арылаар бажылар чок болганын ужурунда арыт-шөкө сагытымайып тур-ар.

Сууру сүт-биле хандыра, арыт-шөк-тер тургузар дугайында кезе Совет бо-лган көлөкчө баштаар чери организастыг ажал чорудар өй келген.

С. МОНГУШ.

Көдө Советтер даргаларының болгаш секретарларының семинары

Чөшкө чаа Барыш-Хемчик районун «Көдө Советтеринин даргаларының бол-гаш секретарларының үш хонуктуг се-минарын райкуукоом организастан өртти-ген.

Семинарын киришкени Советтеринин организас-массалыг ажалдары-ның дугайында, көдө Советтеринин бю-жеттеринин түрөлдөш канчаар органи-застары, көдө Советтерге социалисттик чурттарың организастары болган он-түндүктөр кылып үндүрү дөш өскө-даа чугула бөтүтү ажалдарын дугайы чугулажымын өрттөн.

Семинарын киришкени бүтү деле-гей байдалың дугайында лекцияны ба-за дыкнаан.

М. ООРЖАН.

Чурукта: Эстафета киришкенин чаржы үнүтеринге белеткен Чуруу Чапайкинни.

Көдө ажал-агый техникуму «Тываның аныктары» солунун шаңналын чаалап алган

Чөшкө чаа Кызыл хоорайга паралаа хулаа болган аныктарың фестивалыга турсааткан «Тываның аныкта-ры» солунун шаңналын чаалап алы-рың талаш-биле чачыкан эстафета болуп өрттөн.

Болуп өрттөн эстафетага күш-куу-тура коллективтеринин үш бөлүктөрүнүн он дөрт командамы киришкени.

Чачыл болган 9-ку эстафетанын стартын болган финиш Ленин куу-чузунда бажың чурт шийтирер мө-жөңүн быжыкшыг чангыла тургускан.

Талыт-ла 11 шак. Ак-көк дөшгө кы-зыл ракетка дүңдүрүлгө үлөң, 14 спорт-сменер стартан күженишкенин-биле буртунар маннажыканын. Олар эң бер-ге этап болуп — 1500 метрин манна-артерлер. Этаптын эгесин-не чары-жыканын «Динамо 2-ий» талаш Олег Осипов баштап бар чорал. Күш-куу-тура эки дайымын ол төңтүгүгө чөдүр кымын-даа өрттө-бейн дөшкүр эстафета илжын болуун оң ийи ма-наар эки Алешин Красовицковага ту-дускан.

Даразындагы 800 метрге улауларын маннажыканын оон эскерте болбаа, мычалаах калган эстафета 1000 метрге маннажык анык оларга шилчип кел-генде, кым мурунары дөш бичи берген. Бо дистанцияга көдө ажал-агый техникумун өөрнөкчө Валентин Шинкевич ийи кижини өрте чүгүр-гөш бир дугуларга маннап келген. Башкы институтун студентин Федор Дем-ский беш кижини сонга чорун ораш, үш дугуларын шилчөң. А дивизион Василь Горбунов маннажыканын беш дугу-рында төндүргөн.

Д. ЕНДАН.

БОЛГАН ЧОРУК

Хулиган кеземчеже

С. Монгуш Тады районун «Тиндө-гө» көдө ажал-агый аралың ажалда, чурттан турган, өрттөн чыдык феврал айда көлөкчү Кыргыс Сайгыт-биле ө-бүзе тулун ажалдай берген.

Ө-бүзе тулуп ажалдаа мынны сонна Монгуш дайын ажал-бүтү чыдаа-лар-биле бак сөзгөр, өткөр, улаула ху-лаар апарган. Көдө Совет-даа, көлөкчү-лар-даа Монгушту кижизди эңи алыр дөш кемчелерин ап, балчочуларын нини хулааларыңа кам улаа чугула-жы келген. Монгуш хай-ининин ап келген кижизди ажал-көдөңдөрдө болууга кайды-даа түңкө кылбай кел-ген.

Кыргыс ашааның каржы чорунга шыдажың чалды бо чылы Монгуш-тан чары берген. Кыргыс көлөкчү күш-ажымын үргүлчөш, көлөкчү сүт-

баран форманыңа сазылап ажалдап турган. Чөшкө чаа Монгуш фермага че-дип келген, катан бир черге чурттарың Кыргыстан негөргө, Кыргыс шүүт ойт-лаан. Монгуш ол-ла дөшчөң чөшкө дөш алган Кыргыстың бажыңе кам кылап калкан. Кыргыс медресин өскүткан. Аары-биле кемчел Кыргысты өскөргө чыттырган, хулаан хөкө улаулаан Мон-гушту тулуп бажындаа.

Монгуштуң байысаалгаз доостун тур-ар, ону ам удаас улус судунче кирир. Болбоо бүдүрүгөңгө ак-сеткилдиг ажалдап турган Кыргыстың амы-ты-ныга чөдүр турган Монгушка шынтыг ханысалганы хулаады хөкө.

Л. ВАССЕР.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

ГРИППТИ ТАРАТПАҢАР!

Грипп — халаавырыг аарыг. Грипп болжа, чөшкө черге олурган азырын бышырганда база чугулажымын чараа чешканчыларын дамчытыр, дүңдөп болган аарыг киж-жи чөдүргөңгө, ошкыжымын болган хол тууна-кыдан дамчытыр, чөдүрү аржылаа, дүңдүк аржы-мын, ажал-савадан болган аарыг кижини эңиле ажал-даа өскө-даа чүдүрүлгөңдө дамчытыр непертер таарар.

Грипп суук дуула-биле, чөдү-биле мага-бөтүң нини копкаа чорун-биле база эът ийишкенин улауымын-ны-биле тыттыр.

Грипптен аарыг бергендерде эңиге дөшчөң барылар-баа эңигини айткан чуруну болган эңигенин ший-гы салгынар.

Бодун болгаш долгандыр турар кижилерин грипптен канчаар камгалаары

Чөдүрде болган азырда аскынарың база дүңдүрү-ни дүңдүрү аржылы-биле дүй туунар, долгандыр турар кижилерден өскө көрүнү алынар, шаа кырыңе дүңдүр-бөңер.

Хол туурун болган ошкыжымын чалып чорунар. Холдарың улаа-дараа чунар база мага-бөтүн, ийи-чи хөдүрүлгөңдө ийиңдерин арыт-шөкөң салгынар. Чем чиринин мурунда холунары чунар.

Грипптен аараан кижини-биле чангыс орунга кады улау-нар, нини аржылы, дүңдүк аржылы, орун-дөш хө-рөсөң болган өскө-даа ийиң ак-хөңи ажалдаар-баа чангыс ажал-савадан ажал-чөм чивөңер.

Улауу өрөдди агааралды туунар. Бодунарың организацин спорт болган гимнастика-биле быжыгалаар. Арыг агаарга агаарал туунар.

Грипптен аараан хире демкиг бичи улауларын шко-лаже, улаулар сазыңе, ажал-баа өскө улауларже чорут-паңар.

Грипптен аараан илер уут азыраа, мылгыны уут экирерде аскынарың болган дүңдүрүлгөңдө марж-биле ша-рын алыңар.

Бир эвес бажында грипптен аараан кижини бар болза чүнү кылыр

Аарыг кижини кады кижилерден бодунар шаа-биле ач-гылаар.

Аарыг кижиге тускай өрөдди база оруну үндүрү бөр. Бир эвес аарыг кижини тускай өрөдди чытыраар берге болза, ону улау кыжы-биле үткүтөр. Аарыг кижини чы-лымы шулап турган өрөдди агааралды туунар.

Аарыг кижини чыгар өрөдди шаа-зын ол өскө-биле чүп-туунар.

Аарыг кижини тускай ажал-савадан, чөдүрү аржылы, орун-дөш хөдөңдерин болган өскө-даа чүдүлгөңдө ажал-дап турарын хайтааран. Аарыг кижиге дүңдүк сазыңдан салып берген, ону хунуң-не чүп туунар.

Грипп-биле демиселдиг бүтү чурттарың салгынар база долгандыр турар кижилерден ону күрөсөңгө негөңер.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажыңы.